

Jozef

Laatste viering van de serie 'Zo voelt het, zijn met velen'

16 december 2012

(Wietske Verkuyl verving de zieke Henk Baars)

Gedicht

Uit het boekje Het nuchtere wijze water, Gedichten bij het Meer van Galilea
Van Hans Bouma

MENSELIJK

niet het hoogste
slechts het gewoonste
vroeg Hij

dat men naliet
wat scheiding maakte

dat men niet afbrak
maar opbouwde

dat men trouw bleef
aan zijn bestemming

leefde
zoals men bedoeld was

niet het hoogste
slechts het gewoonste
vroeg Hij

dat men liefhad
menselijk

heel menselijk
liefhad

Gebed

God,
Wees Gij zelf in ons midden aanwezig.
Waai met Uw Geest door ons bestaan.
Breng ons tot leven en tot liefde.
Zet ons in beweging, God,
op Uw wegen.
AMEN

Schriftlezingen:

Psalm 147 (Huub Oosterhuis) en Matteüs 1: 18-25 (NBV)

Toespraak

Lieve mensen van God,
“Wie is je vader, wie is je moeder?” Het is de vraag die tante Es aan haar gasten stelt in ‘Raymann is laat’.

Het is een hele basale vraag, een vraag naar identiteit: Waar kom jij vandaan? Van wie ben jij er eentje. En dan volgt: wie ben je geworden en waar ga je naartoe? De vraag naar de afkomst van Jezus is hier aan de orde. Wie is die Jezus? Wie is zijn vader? Wie is zijn moeder?

Het nieuwe testament, eerste boek, eerste hoofdstuk, begint met de stamboom van Jezus Christus: "Abraham verwekte Isaak, Isaak verwekte Jakob, Jacob verwekte Juda, etc. en dan is nu Jozef aan de beurt: "Jakob verwekte Jozef, de man van Maria. Bij haar werd Jezus verwekt, die Christus genoemd wordt." Absurd toch..., dan heb je die hele opsomming gehad van het voorgeslacht van Jozef en dan maakt de lijst opeens een sprongetje opzij, naar Maria. "Jakob verwekte Jozef, de man van Maria. Bij haar werd Jezus verwekt, die Christus genoemd wordt." Wat doet die hele stamboom er dan toe, als Jozef niet de vader is van Jezus...?

En dan lezen we dat Maria al zwanger was, voordat ze bij Jozef ging wonen... Oei, wat pijnlijk! Stel je eens heel even voor dat je in de schoenen van Jozef staat: Je bent verloofd, staat op het punt om te gaan trouwen en dan ontdek je dat je vrouw zwanger is... en jij weet dat het niet van jou kan zijn! Dat moet een reusachtige schok geweest zijn voor Jozef. Het huwelijk moet nu worden afgeblazen, dat is zeker. Maar hoe...

Op overspel staat in die tijd voor de vrouw steniging en ze waren al verloofd... Jozef besluit de zaak niet aan de grote klok te hangen. In alle stilte zal hij een einde maken aan de relatie. Dat zal hém een slechte naam opleveren. De mensen zullen denken dat hij Maria zwanger gemaakt heeft en haar daarna heeft laten zitten. Maar dat is altijd nog beter dan dat Maria verstoten wordt uit de gemeenschap, of erger...

Een ontzettend grootmoedig en liefdevol plan van Jozef. Maar dan krijgt hij die gekke droom. Een engel komt bij hem en zegt dat hij het huwelijk gewoon door moet laten gaan: "Jozef, zoon van David, wees niet bang je vrouw Maria bij je te nemen, want het kind dat ze draagt is verwekt door de Heilige Geest." Jozef moet het kind helemaal als zijn eigen kind behandelen en het ook zelf een naam geven: Jezus. "Hij zal redden", betekent dat.

Zoals Jozef hier neergezet wordt, is hij te vergelijken met Abraham. Beiden gehoorzamen zonder tegenstribbelen. Jozef laat zich door God gebruiken en op een weg zetten, die hij zelf niet gekozen heeft en die hij zelf ook nauwelijks begrijpt: hij trouwt met Maria en geeft aan het kind, waarvan hij niet de vader is, de naam die hem in de droom verteld is. Dáármee accepteert hij het als zijn eigen kind en wordt de geslachtslijst van Jozef ook die van Jezus en wordt Jezus Davids zoon.

Het gaat hier dus niet om een stamboom zoals wij die zouden maken: de lijn volgend van het genetisch materiaal. Het is dankzij de goede samenwerking tussen Jozef en de heilige Geest dat Jezus voluit in de traditie staat van het Oude Testament, om de wet en de profeten in vervulling te laten gaan.

Het is een ongelooflijk positieve keuze die Jozef hier maakt. Lang niet alle vrouwen hebben de mazzel een Jozef te treffen. Integendeel, er gaan relaties voor heel wat minder naar de knoppen. Op de lijsten van mensen die in armoede leven in Nederland staan de alleenstaande vrouwen met kinderen met stip bovenaan. Veel vrouwen moeten het in hun eentje zien te rooien en dan nog meestal mét de kinderen van hun voormalige echtgenoot. Maar zo niet de geliefde Maria!

Bij mensen die uit een Katholiek nest komen, stond er vaak een beeldje van de heilige Jozef thuis, zo heb ik althans begrepen. Ik ben protestant van huis uit en eerlijk gezegd leeft de figuur van Jozef bij ons helemaal niet. Dus toen we hadden afgesproken dat ik de dienst zou overnemen, heb ik Henk Baars eerst eens uitgehoord over Jozef.

Hij vertelde dat Jozef in de katholieke traditie echt de stille kracht op de achtergrond is. Hij is degene die alles aan elkaar plakt, de faciliteerder. Wie was Maria geweest zonder Jozef? Als Jozef er niet was geweest, was dit hele verhaal, deze hele heilsgeschiedenis van Godswege er niet geweest. Jozef is een rechtvaardige, een bron van wijsheid. En in de katholieke kerk is hij, als timmerman, de patroon van de arbeiders geworden. Een positieve figuur dus, een figuur om je mee te identificeren en na te volgen.

Maar... in de Christelijke traditie is hij ook een beetje tot een sukkel gemaakt. Want was hij eigenlijk wel ooit naar bed geweest met Maria? Als je een 'Jozef-huwelijk' hebt in de katholieke traditie, dan weet iedereen waar je het over hebt. Dat is een huwelijk dat niet geconsumeerd wordt. Is dat eigenlijk wel terecht? We lezen zojuist: "hij had geen gemeenschap met haar vóórdát ze haar zoon geboord had." Daarna dus wel, denk ik dan.

Het is toch eigenlijk raar dat de traditie van de bijbelse figuren zulke wezenloze typetjes maakt. Het is net of het geen mensen van vlees en bloed zijn geweest. Jozef zou een impotente, oude man geweest zijn en Maria een over-vrome kuise maagd... Maar de teksten geven volgens mij helemaal geen aanleiding voor zo'n kuise uitleg. Integendeel, zou ik zeggen...

Waarom zou dit hoofdstuk beginnen met een stamboom waarin Tamar, Rachab, Ruth en Bathseba zijn opgenomen?! Het zijn niet zomaar vrouwen:

- Tamar heeft zich voorgedaan als tempelprostitutuee, om haar schoonvader Juda te verleiden om met haar naar bed te gaan.
- Rachab leefde op de wallen van de stad Jericho. Zij is een prostituee die twee joodse verspieters het leven redde.
- Ruth drong zich, op aanraden van haar schoonmoeder, tamelijk schaamteloos op aan de rijke Boaz.
- En tenslotte Bathseba. Zij was de vrouw van Uria. David heeft haar tot de zijne gemaakt en heeft daarvoor Uria uit de weg geruimd.

Wat deze vier vrouwen gemeen hebben is een zekere vrijheid op seksualiteit gebied....gedwongen door de omstandigheden. Deze vrouwen worden expliciet naar voren gehaald in de geslachtslijst die eindigt met Maria....

Wordt daarmee niet gesuggereerd dat ook Maria seksueel niet helemaal in de pas liep? En dat er sprake zou kunnen zijn van een biologische vader, die verder niet genoemd wordt? Niet om haar te veroordelen - de andere vier vrouwen worden in de bijbel ook niet veroordeeld - maar om aan te geven dat zij, evenals de anderen, door God ingeschakeld is. God past soms rare kunstgrepen toe, om de heilsgeschiedenis van Israël doorgang te laten vinden.

We zullen nooit met zekerheid kunnen zeggen waarom Matteüs deze vier vrouwen noemt in de stamboom van Jezus Christus. Maar stel dat het klopt, dat er inderdaad een biologische vader aan te pas is gekomen en dat Jozef inderdaad het kind van een ander geadopteerd heeft... Dat maakt Maria, Jozef en Jezus wel meer tot echte mensen. Het brengt de statische beelden en iconen die de traditie zich gevormd heeft meteen tot leven.

God ís niet alleen de God van de goeden, rechtvaardigen en onbesprokenen. Dat heeft Jezus ons juist laten zien. Jezus is gekomen voor mensen zoals wij, echte mensen, waar altijd wel wat mee mis is. Zulke mensen gooit God niet aan de kant, maar Hij houdt ze vast en hij gebruikt ze voor Zijn en Haar werk.

Toen ik over Jozef nadacht, als degene die het leven mogelijk maakt en als de faciliteerder, de verzorger,

moest ik aan de film 'les intouchables' denken. Wie van jullie heeft die film gezien? Ik zal er in het kort iets over vertellen voor de mensen die 'm niet gezien hebben.

De film speelt in Frankrijk. Het gaat over een miljonair, Philippe, die in een kast van een huis in Parijs woont. Philippe is helemaal verlamd, vanaf zijn hals naar beneden. En hij zoekt iemand om hem te verzorgen. Allerlei sollicitanten komen binnen – de een met een nog braver verhaal dan de ander. En dan komt Driss binnen. Driss is een Senegalese hangjongere uit een van de voorsteden van Parijs en komt net terug uit de gevangenis. Hij kwam enkel een handtekening halen voor de sociale dienst, als bewijs van sollicitatie, maar Philippe besluit om juist hem aan te nemen als zijn verzorger.

Omdat hij een huis nodig heeft, doet Driss het. Hij komt bij de gehandicapte Philippe wonen en heeft tot taak hem te verzorgen: wassen, te eten geven, voorlezen, rondrijden, etc., etc. Hij brengt meteen een heel andere sfeer in huis. Hij behandelt Philippe niet als een zieke. Hij benadert iedereen heel direct en zet het hele stijve huishouden van Philippe op zijn kop. Er ontstaat tussen de mannen een hechte vriendschap. Ze hebben veel plezier samen en je ziet langzamerhand hoe beide mannen tijdens dit proces veranderen.

Allebei zaten ze op het randje. De één een hangjongere op het randje van de criminaliteit, de ander gehandicapt, depressief en niet meer in staat om van het leven te genieten. Ze trekken zich aan elkaar op.

Deze film is gebaseerd op een waar gebeurd verhaal. In werkelijkheid heet de rijke man ook Philippe en zijn verzorger heet Abdel. Tien jaar nadat ze elkaar hebben ontmoet zijn de mannen samen op vakantie gegaan naar Marokko en hebben daar allebei een vrouw gevonden met wie ze zijn getrouwd. Op dit moment wonen ze beiden met hun gezin in Marokko. Ze zijn nog steeds vrienden en zijn allebei gelukkig. Abdel heeft nu een kippenboerderij.

Deze Abdel is ook een faciliteerder, net als Jozef. Maar hij is bij lange na niet de heilige die wij van Jozef maken. Ik stel me zo voor dat dit ook het werk van de Heilige Geest is geweest, die deze mannen bij elkaar heeft gebracht. Ze hebben zich aan elkaar opgetrokken en hebben allebei een goede weg gevonden in het leven. De film die is gemaakt over hun levens is heel succesvol. Over de hele wereld inspireert de film mensen om iets te maken van hun leven en om in alle vrolijkheid voor elkaar te zorgen.

Een diepe vriendschap tussen een Marokkaanse hangjongere en een rijke Fransman. Als dat niet het werk is van de Heilige Geest....

Jozef was gewoon een man van vlees en bloed. Ik stel me zo voor dat hij heel erg dol was op Maria en haar ook nodig had in zijn leven. Hij kwam dankzij haar tot zijn bestemming. Het is niet zo dat Jozef alleen de faciliteerder was, de redder-in-nood. Ik stel me voor dat Jozef in Maria de liefde van zijn leven heeft gevonden, een prachtvrouw die hij nooit meer wilde laten gaan. En samen hebben ze vast en zeker nog een heleboel kinderen gekregen.

De geschiedenis van God is een geschiedenis van echte mensen: mensen die liefhebben en fouten maken. Maar ook mensen die door de Heilige Geest in beweging worden gezet en juist zó tot hun bestemming komen. Jozef heeft in Maria en Jezus zijn bestemming gevonden, zoals Abdel die vond in de zorg voor de gehandicapte Philippe. Wie zou Jozef zijn geweest zonder Maria? Wie zou Abdel zijn geweest zonder Philippe?

Wie zijn wij zonder elkaar? Jozef was niet enkel een faciliteerder. Jozef heeft zijn leven gegeven voor én gekregen door de zorg voor Maria en Jezus. Het geven van zorg en liefde..., juist dat geeft ons kracht tot leven! Wij mensen hebben anderen nodig om voor te zorgen.

Ik zie vaak dat mensen zich overbodig gaan voelen als ze niemand meer hebben om voor te zorgen. De kinderen het huis uit, ouders overleden, werk dat stopt... Het is een leeg gevoel: het gevoel dat je nutteloos

wordt en dat je niet meer verbonden bent. Het is fijn als je je kracht en liefde kunt geven voor anderen. Er zijn altijd anderen om je heen aan wie je je liefde kunt geven. Ze komen op je pad. Zelfs als je niet zo veel meer kunt doen, kun je nog voor mensen bidden en ze aannemen als je eigen familie. Wij zijn nooit alleen.

Op dit moment hebben we te maken met Irakezen en Somaliërs aan de poorten van onze stad. Zij hebben helemaal niets meer. Ze kunnen niet terug naar hun eigen land en mogen hier niet zijn. Het zijn mensen zoals Jozef in Egypte, mensen op zoek naar een veilig plekje voor henzelf en voor hun gezin. Misschien kun je zelfs zeggen dat wij als samenleving de Irakezen nodig hebben om wakker te blijven, om te zien waar het misgaat, waar de dood zich manifesteert, om voor hen te zorgen. Wie zijn wij als samenleving zonder vluchtelingen om op te vangen?

We hebben elkaar nodig om geïnspireerd te blijven en echte, warme mensen te blijven. Wij hebben onze oude moeder nodig, om lief te hebben en voor te zorgen. Daar is niets heiligs of vrooms aan, dat mag gewoon gezellig, ondeugend, met humor en voluit vanuit de Heilige Geest.

AMEN

Den Haag, 16 december 2012, Wietske Verkuyl

Gedenken van Wies Stael Merkx

Onder ons hier aanwezig zijn veel mensen die betrokken waren bij de Acht-Mei-Beweging. Daarom herdenken wij vandaag in deze viering Wies Stael Merkx onze eerste voorzitter, die in de nacht van donderdag op vrijdag is overleden. Ik heb daarvoor geen betere woorden dan die Henk Baars gebruikt in haar In Memoriam. Wies, je zal nog lang herinnerd worden als een die werkelijk pontifex, bruggenbouwer, bisschop was. Wij vertrouwen haar aan God toe en voor ons zelf 'De steppe zal bloeien'

VOORBEDEN

Advent is een tijd van verlangen en uitzien naar de warmte van het Kerstfeest.

Verlangen en uitzien naar warmte betreft niet alleen het Kerstfeest

Kijken we om ons heen en worden we ons bewust van de uitgeprocedeerde mensen in de tentenkampen zoals zij tot voor kort waren in Amsterdam-West en nu in de Vluchtkerk en tot van de week op de Koekamp in Den Haag. Dan voelen wij een heel ander gevoel van verlangen met hen mee. Waar kunnen zij een plaats vinden en waar kunnen wij hen een plaats bieden. Niemand is toch als mens illegaal.

De crisis treft steeds meer mensen. Waar het voor de een erom gaat dat niet alles meer mogelijk is zijn de consequenties voor anderen heftiger. Verlies van werk en inkomen, verlaging van pensioenen dat alles heeft grote gevolgen. Afsluiten van voorzieningen in huis, geen geld voor eten en drinken. Daar waar je altijd zelfstandig was en in staat voor jezelf en je gezin te zorgen en nu niet meer. Dat maakt soms wanhopig.

Geen mens wenst dakloos te zijn. Wanneer we nu in de krant lezen dat mensen door allerlei omstandigheden in de situatie van dakloosheid zijn gekomen en huis en haard verloren hebben en nu overgeleverd zijn aan een bed-bad-broodvoorziening, dan is warmte ver te zoeken.

We zijn ook bezorgd om een nieuwe hardheid ten opzichte van religieuze uitingen. Alsof de voordeur eigenlijk de achterdeur is. Religieuziteit en levensbeschouwelijke uitingen zien als iets uit het verleden. Weet dan dat het diepste waardoor we gemotiveerd worden een onuitsprekelijke religieuze kern is. Uw woord dat diametraal staat op dat wat de wereld als rationeel en verstandig ziet.

God dit zijn onze zorgen die wij graag in uw handen willen leggen, maar wij beseffen dat U geen andere handen heeft dan de onze om deze zorgen voor onze medemens te verlichten. Geef ons inzicht, kracht en sterkte om deze taak te vervullen.

Amen

Cock Verdonk

Zegen

Een zegen uit de Iers-Keltische traditie van Iona.

Als je straks naar huis gaat, naar jouw plaats in deze wereld, weet je dan gedragen door de zegen van de Eeuwige en draag, waar je gaat, die zegen met je mee.

De zegeningen van de hemel,
de zegeningen van de aarde,
de zegeningen van de zee en van de lucht
over degenen die wij liefhebben.
En over iedere menselijke familie
de gaven van de hemel,
de gaven van de aarde,
de gaven van zee en lucht.

AMEN